

N:o 6.

Ank. till Riksd. kansli den 25 april 1904, kl. 1 e. m.

Sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af dels Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad, dels ock Kungl. Maj:ts proposition angående användande för visst ändamål af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter.

1:o.

Genom en den 19 februari innevarande år aflåten proposition, n:o 81, har Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslagit Riksdagen att antaga följande

Bih. till Riksd. Prot. 1904. 4 Saml. 2 Afd. 6 Häft. (N:o 6.)

Lag

angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Åskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hjälp i rättegången, och säger han sig ej själf kunna biträde anskaffa, förordne Konungens befallningshafvande lämplig person att honom vid rätten biträda. Kommer den, som till biträde förordnats, ej vid rannsakningen tillstådes, eller framställes först vid rätten begäran om biträde, varde biträde af rätten förordnad, om lämplig person finnes att tillgå. Ej må den omständigheten att biträde ej kan af rätten anskaffas utgöra hinder mot rannsakningens företagande. Innan biträde blifvit i målet hördd, må dock icke, mot den häktades bestridande, slutligt utslag af rätten meddelas.

2 §.

Vill häktad ej såsom rättegångsbiträde använda den, som därtill förordnats, äger han ej ånyo förordnande påkalla, där ej rätten finner honom hafva giltig anledning att med den förordnade ej åtnöjas eller eljest pröfvar skäligt det tillstādja.

3 §.

Varder häktad, som biträde erhållit, under rannsakningen lösgifven, upphöre det för biträdet meddelade förordnande.

4 §.

Rättegångsbiträde, hvarom i denna lag sägs, njute skälig ersättning af allmänna medel, efter ty rätten bestämmer. Beslut om sådan ersättning gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan afgift genast tillhandahållas biträdet. I slutliga utslaget pröfve rätten, huruvida ersättningen skall till statsverket återgäldas, vare sig af allmän åklagare eller af enskild

part. Ej må åklagare eller målsägande därtill förpliktas i annat fall, än då åtalet blifvit utan skäl anställdt, ej heller den tilltalade, där han ej varder till ansvar i målet dömd.

Genom denna lag göres ej ändring i hvad som förordnats uti 12 § af lagen den 14 juni 1901 om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

Rörande behovet och lämpligheten inom vårt land af en lag, sådan som den nu föreslagna, har chefen för justitiedepartementet till statsrådsprotokollet den 31 december 1902 yttrat följande:

»Af de åtgärder, som i nyare tidens lagstiftning å straffprocessens område blifvit vidtagna i syfte att bereda nödigt skydd för den tilltalades berättigade intressen, är otvifvelaktigt anskaffandet åt honom af rättskunnigt biträde under förhandlingen inför rätta en bland de viktigaste. Behovet af dylik rättshjälp är gifvetvis i hög grad beroende af det sätt, hvarpå rättegångsförfarandet i brottmål är anordnad, liksom brottets svårare eller ringare beskaffenhet därvidlag är af inflytande. Är brottmålsprocessen muntlig och omedelbar, torde krafvet på anskaffande af försvarare åt den tilltalade, åtminstone då fråga är om gröfre brott, med särskild styrka göra sig gällande, och i de flesta länder, där sådan rättegångsform kommit till användning, är rättsligt försvar i svårare brottmål obligatoriskt. Då, såsom hos oss är fallet, brottmålsprocessen ännu kvarstår på en äldre ståndpunkt, och i domarens processledande verksamhet ingår att iakttaga hvad som kan lända till den tilltalades försvar, framträder väl ej med lika styrka nödvändigheten att vid den tilltalades sida ställa en särskild försvarare. Om den tilltalade lämnas utan biträde i rättegången, låter det dock lätt tänka sig att, huru samvetsgrann och skicklig domaren än må vara, i följd af den tilltalades okunnighet om de processuella reglerna och den materiella rättens innehåll omständigheter varda obeaktade, hvilka för målets utgång kunnat vara af betydelse. Äfven om ej synnerlig fara föreligger att af sådan anledning en oskyldig kan blifva fälld till ansvar, må dock ej lämnas ur sikte att den tilltalade, jämväl då han är brottslig, har t. ex. i afseende å straffmätningen intressen, som icke böra förbises.

Är sålunda behof af rättshjälp i omförmälda hänseende för handen, synes det vara samhällets plikt att sörja för tillgodoseendet af detta behof. Enligt gällande lagstiftning är beträffande svårare brottmål detta ej i vidare mån beaktadt än att, på sätt i 15 kap. 1 § rättegångsbalken är stadgadt, tilltalad, som åstundar hjälp i rättegången, äger hafva fullmäktig med sig. Det är uppenbart att en dylik rättighet i verkligheten icke är af synnerligen stor betydelse; oftast och just i de fall, då behofvet af rättegångsbiträde mest framträder, är den tilltalade urständsat att anskaffa försvarare. Skall fördenskull på ett verksamt sätt afhjälpas det behof, om hvars förefintlighet i vissa fall berörda stadgande kan sägas innebära ett erkännande, måste staten lämna sin medverkan för biträdes anskaffande. Emellertid är det under nuvarande förhållanden helt säkert icke lämpligt att ifrågasätta statens ingripande i annat fall än då den tilltalade själf anser sig vara i behof af biträde och begär hjälp för biträdes anskaffande. Ej heller torde sådant ingripande vara af nöden i fråga om andra än svårare brottmål, hvarmed i förevarande sammanhang lämpligen lärers böra förstås sådana mål, i hvilka den tilltalade hålles häktad. En häktad svarande intager i processuellt hänseende en särställning, och såväl svårigheten att skaffa biträde som behofvet af sådant är för honom större än för andra tilltalade.

Det är uppenbart att en åt tilltalad förordnad försvarare icke så får fatta sin uppgift, som om han skulle vara pliktig eller ens berättigad att understödja den tilltalade i försök till sanningens undandöljande. Lämnar man åt statens myndigheter att för hvarje särskildt fall, innan någon förordnas till biträde, pröfva hans lämplighet för uppdraget, synes emellertid någon farhåga ej behöfva hysas för att biträdet skulle på dylikt sätt missförstå sin ställning. Mot missbruk från bitrådets sida torde domstolen icke sakna verksamma korrektiv.

Frågan om införande i svensk rätt af offentligen förordnade försvarare för tilltalade är icke ny. Redan lagkommittén väckte förslag i sådant syfte med enahanda begränsning beträffande tillämpningen, som nyss framhållits. Äldre lagberedningen upptog förslaget, och detsamma återfinnes, visserligen under väsentligen skiljaktiga förutsättningar, jämväl i det af nya lagberedningen afgifna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning.

För undanrödjande af den sålunda sedan länge uppmärksammade brist i den svenska brottmålsprocessen har jag låtit inom lagbyrån utarbeta förslag till lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt

häktad; och torde det tillåtas mig att nu i korthet redogöra för grunderna till de särskilda bestämmelserna i detta förslag.

Då det kan vara af vikt, särskildt till undvikande af rannsakningstidens förlängning, att biträde förordnas före inställelsen vid rätten, har det syntts lämpligt att åt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande uppdraga bestyret med biträdes anskaffande och förordnande. Därigenom torde vinnas nödig säkerhet för att biträde verkligen i hvarje fall kan anskaffas. Med hänsyn till de hos oss ännu rådande förhållanden lär det ej böra ifrågasättas att inskränka valrätten till kretsen af juridiskt bildade personer, om det ock torde kunna antagas att ifrågavarande uppdrag i regel komma att anförtros åt sådana personer. Skulle det fall inträffa att förordnad biträde med eller utan laga förfall uteblifver från rätten eller ock att den tilltalade först där finner nödigt begära hjälp, torde det böra åläggas domstolen att draga försorg om biträdes förordnande, där så kan ske. Saknas lämplig person att förordna, synes sådant ej böra hindra rannsakingens företagande; vill den tilltalade underkasta sig den förlängning af häktningstiden, som kan blifva en följd af hans begäran att biträde skall få yttra sig öfver hvad vid rannsakingen förekommit, torde dock innan så skett icke mot hans bestridande slutligt utslag böra meddelas.

1 §.

Såsom framgår af 1 § afser förordnande af biträde, hvarom i lagförslaget förmäles, allenast den muntliga förhandlingen inför första domstol. Någon ändring i gällande föreskrifter om biträde åt häktad vid författande af besvär eller andra inlagor till högre rätt torde ej vara erforderlig.

Af bestämmelsen att den tilltalade själf har att bedöma, när behof af biträde är för handen, följer att han kan när som helst afstå från vidare användande af biträde, som åt honom förordnats. Det ligger emellertid i sakens natur att den tilltalade icke utan vidare äger befogenhet att, sedan han afvisat ett biträde, påkalla förordnande af ett annat. Endast om den tilltalade i följd af biträdets ställning till saken eller till part eller eljest finnes hafva giltigt skäl att afböja biträdets hjälp, lär ovillkorlig rätt för den tilltalade att begära annat biträde kunna anses föreligga. Fall låta emellertid tänka sig, då rätten, oaktadt dylika förhållanden ej äro för handen, kan finna nytt förordnande icke böra den tilltalade förvägras. Stadganden uti ifrågavarande afseenden äro införda i 2 § af förslaget.

2 §.

Till undvikande af missförstånd har i 3 § uttrycklig föreskrift intagits, att, om den tilltalade under rannsakingen lösgifves ur häktet, biträdets förordnande upphör.

3 §.

4 §.

Med den här förut uttalade uppfattning att det är samhällets plikt att sörja för anskaffande af nödig rättshjälp åt för brott tilltalade personer öfverensstämmar att arfvode åt offentligen förordnade rättegångsbiträden gäldas af allmänna medel. Mot samma grundsats är emellertid ej stridande att den ersättning statsverket sålunda får vidkännas betraktas såsom en utgift af den särskilda beskaffenhet, att den bör i vissa fall statsverket återgäldas af part, som medelbart eller omedelbart föranledt densamma. Att den tilltalade icke bör därtill förpliktas, om han icke kan dömas till ansvar i målet, synes uppenbart. Men icke ens om ansvar honom ådömes, torde det under alla förhållanden, t. ex. om det ådömda straffet är påfallande ringa i förhållande till åtalets innebörd, vara med billighet öfverensstämmande att ålägga honom dylik förpliktelse.

Då bitrådets arbete, tidsspillan och kostnader för inställelse gifvetvis kunna vara af helt olika omfattning i olika mål och under olika förhållanden, synes det böra öfverlämnas åt rätten att i hvarje särskildt fall bedöma, hvilket belopp kan anses utgöra skälig godtgörelse åt bitrådet.

Att med någon större grad af tillförlitlighet på förhand beräkna, hvilken kostnad lagförslagets genomförande skulle tillskynda statsverket, torde icke låta sig göra. Af den genom fångvårdsstyrelsens försorg offentliggjorda statistik, jämförd med inhämtade upplysningar, har det framgått, att under de senare åren i medeltal omkring 3,000 personer årligen blifvit efter förutgången häktning vid domstol lagförda för brott. Då emellertid i ett stort antal fall den tilltalade helt visst icke kommer att begagna sig af den afsedda rättigheten, samt i regel till biträden lära förordnas personer, som äro bosatta å eller i närheten af den plats, där domstolen sammanträder, torde man med fog kunna påstå att kostnaden, som ju i någon mån skulle varda till statsverket återgäldad, icke kan uppgå till sådant belopp, att den bör afskräcka från reformens genomförande.»

På grund af hvad departementschefen sålunda anført och då det nu föreliggande lagförslaget innebär ett förverkligande i viss mån af principen allas likhet inför lagen, har utskottet ansett sig böra i hufvudsak tillstyrka bifall till samma förslag.

Då emellertid den ifrågavarande lagens inflytande på rättsskipningen är svårt att på förhand beräkna, synes nödig försiktighet bjuda, att, åtminstone till en början, lagens verksamhet inskränkes till de fall, där anlitande af detsamma må anses vara mest af nöden, d. v. s. vid rannsakningar med för gröfre brott häktade personer; och har utskottet ansett, att med hänsyn härtill begynnelsen af 1 § i den föreslagna lagen bör få följande ändrade lydelse: »Åskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hvarå straffarbete efter lag följa kan, hjälp i rättegången, och säger etc.»

En dylik begränsning torde enligt utskottets åsikt vara påkallad jämväl ur kostnadssynpunkt, särskildt då, såsom af justitieministern äfven anmärkts, någon tillförlitlig beräkning af den kostnad, som genom lagförslagets genomförande skulle statsverket tillskyndas, icke låter sig göra.

För att denna kostnad må kunna i någon mån regleras äfvensom lämpliga personer finnas till förfogande, anser utskottet det dessutom önskvärdt, att länstyrelserna redan på förhand söka träffa aftal med lämpliga, å eller i närheten af de platser, där rannsakningar med häktade pläga förehaftas, bosatta personer, hvilka förklara sig beredda att vid behof mottaga förordnande såsom rättegångsbiträden enligt denna lag. Utskottet har dock icke funnit lämpligt, att i den nya lagen infördes någon särskild bestämmelse i denna riktning, då det synes böra öfverlämnas åt vederbörande myndigheter att i oförmälda afseende förfara efter hvad med hänsyn till förhållandena å hvarje ort kan anses lämpligast.

Mot den föreslagna lydelsen af ifrågavarande lags 2 § har utskottet velat erinra, att slutorden: »eller eljest pröfvar skäligt det tillstädja» icke synas väl kunna förenas med stadgandet i 1 §, att rättegångsbiträde skall af Konungens befallningshafvande förordnas. Då berörda mening i 2 § möjligen kan lämna rum för missförstånd, anser utskottet lämpligast, att densamma utgår ur lagtexten.

Emot den föreslagna lagens bestämmelser i öfrigt har utskottet icke funnit sig böra göra någon erinran och får alltså hemställa,

att Riksdagen må, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande förslag, antaga följande

Lag

angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad.

Häri genom förordnas som följer:

1 §.

Äskar någon, som hålles häktad såsom misstänkt för brott, hvarå straffarbete efter lag följa kan, hjälp i rättegången, och säger han sig ej själf kunna biträde anskaffa, förordne Konungens befallningshafvande lämplig person att honom vid rätten biträda. Kommer den, som till biträde förordnats, ej vid rannsakingen tillstådes, eller framställes först vid rätten begäran om biträde, varde biträde af rätten förordnad, om lämplig person finnes att tillgå. Ej må den omständigheten att biträde ej kan af rätten anskaffas utgöra hinder mot rannsakingens företagande. Innan biträde blifvit i målet hördt, må dock icke, mot den häktades bestridande, slutligt utslag af rätten meddelas.

2 §.

Vill häktad ej såsom rättegångsbiträde använda den, som därtill förordnats, äger han ej ånyo förordnande påkalla, där ej rätten finner honom hafva giltig anledning att med den förordnade ej åtnöjas.

3 §.

Varder häktad, som biträde erhållit, under rannsakingen lösgifven, upphøre det för biträdet meddelade förordnande.

4 §.

Rättegångsbiträde, hvarom i denna lag sägs, njute skälig ersättning af allmänna medel, efter ty rätten bestämmer. Beslut om sådan ersättning gånge i verkställighet, ändå att det ej vunnit laga kraft. Skriftligt besked om beslutet skall utan afgift genast tillhandahållas biträdet. I slutliga utslaget pröfve rätten, huruvida ersättningen skall till statsverket återgäldas, vare sig af allmän åklagare eller af enskild part. Ej må åklagare eller målsägande därtill förpliktas i annat fall, än då åtalet blifvit utan skäl anställdt, ej heller den tilltalade, där han ej varder till ansvar i målet dömd.

Genom denna lag göres ej ändring i hvad som förordnats uti 12 § af lagen den 14 juni 1901 om hvad iakttagas skall i afseende å införande af lagen om ändring i vissa delar af rättegångsbalken.

2:o.

Uti en jämväl den 19 sistlidne februari aflåten proposition, n:o 82, har Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att, under förutsättning att propositionen med förslag till lag angående förordnande af rättegångsbiträde åt häktad blefve af Riksdagen bifallen, medgifva, att af det å andra hufvudtiteln uppförda förslagsanslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter må utgå den kostnad, som kan enligt sagda lag drabba statsverket.

Under hänvisning till hvad departementschefen enligt det vid sistberörda proposition fogade utdrag af statsrådsprotokollet öfver justitiedepartementsärenden nämnda den 19 februari anfört i denna fråga, får utskottet hemställa,

att, vid bifall till hvad utskottet uti punkten 1:o af detta utlåtande hemställt, Kungl. Maj:ts nu förvarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 23 april 1904.

På det sammansatta utskottets vägnar:

HJ. PALMSTIERNA.

Reservationer:

af friherre *Palmstierna* och herr *Hedenstierna*;
af friherre *Gripenstedt* och herr *C. A. Tamm*; samt
af herr *Ax. G. Andersson*, som ansett, att 1 § i lagförslaget bort bibehållas oförändrad.